

Diemen, 20-2-14

Geachte heer van Wijlick, beste collega,

Met grote belangstelling hebben wij kennis genomen van de consultatieronde betreffende het concept 'Handreiking zorg voor mensen die bewust afzien van eten en drinken om het levenseinde te bespoedigen'. Zonder grondig op de inhoud van de handreiking in te gaan lijkt het ons een wel doordacht en onderbouwd document.

De Johannes Wier Stichting voor Mensenrechten en Gezondheidszorg is op dit moment bezig haar handleiding betreffende honger- en dorststakingen, 'Honger naar recht; honger als wapen', van 2000 te actualiseren^a. Enkele juridische aspecten, zoals het recht op zelfbeschikking, en begrippen als 'informed consent' en 'informed refusal', hebben uw concept handreiking en onze leidraad over de rol en positie van de vertrouwensarts bij honger- en dorststakingen (in ontwikkeling) met elkaar gemeen. De empirische gegevens over de lichamelijke en geestelijke gevolgen van het bewust afzien van eten en drinken zijn ook voor de actualisering van onze handleiding van waarde.

Een duidelijk verschil tussen uw handreiking en onze handleiding zit in het doel van het bewust afzien van eten en drinken: een honger- of dorststaker is te kwalificeren als een wilsbekwaam persoon die heeft aangegeven voeding en/of vocht te weigeren als vorm van protest, en dus niet als een persoon die door middel van een weigering van voeding en/of vocht zijn of haar levenseinde wil bespoedigen.^b Door het verschil in uiteindelijk doel verschilt de medische begeleiding van een honger- en dorststaker dan ook op een aantal aspecten van de zorg die in uw concept handreiking wordt beschreven.

Wij ontvingen echter uit ons netwerk het signaal dat dit verschil tussen 'honger en dorststaking als wapen' enerzijds en 'het bewust afzien van eten en drinken ter bespoediging van het levenseinde' anderzijds niet uit uw concept handreiking is begrepen. Daarbij werd het voorbeeld genoemd van een vreemdeling die als verzet tegen gedwongen terugkeer naar het land van herkomst in honger- en dorststaking gaat en daarin dreigt te persisteren 'tot de dood erop volgt'. Hoewel naar onze mening een dergelijke persoon wel degelijk wil blijven leven, alleen niet in het land van herkomst, maakt dit signaal ons wel duidelijk dat het goed zou zijn als dit verschil in hoofdstuk 2 van uw handreiking wordt opgenomen en toegelicht.

Wij wensen u succes met uw verdere consultatieronde en wachten de finale versie van uw handreiking met grote interesse af.

Hoogachtend en met collegiale groet,

Dr. Loes (L.H.M.) van Willigen, arts n.p.
Voorzitter Johannes Wier Stichting

---

^a Van Es e.a., *Honger naar recht, honger als wapen*, 2000; < <http://www.johannes-wier.nl/userfiles/file/hongernaar.pdf> >

^b Zie ook: Jacobs P. *Force-feeding of Prisoners and Detainees on Hunger Strike*. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia, 2012, pp. 16- 23

Johannes Wier Stichting

Nienoord 5
1112 XE Diemen
Nederland

Tel : 020 8407630
Fax : 020 8407631

E-mail:
info@johannes-wier.nl

Website:
www.johannes-wier.nl

Postbank: 53353
KvK Utrecht S181972